

Югозападен университет „Неофит Рилски“

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс за академичната длъжност
ДОЦЕНТ по професионалното направление 2.2. История и археология
(Документалистика, архивистика, палеографика (вкл. историография и
източникознаие (Архиви на жени), обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ в
ДВ., бр. 37 от 07.05.2021 г.

В конкурса за доцент по професионално направление 2.2. История и археология (Документалистика, архивистика, палеографика (вкл. историография и източникознаие (Архиви на жени), обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ в ДВ., бр. 37 от 07.05.2021 г., участва като единствен кандидат гл.ас.д-р Нурие Муратова. Материалите по конкурса, представени от д-р Муратова съдържат всички необходими документи за научната и преподавателската дейност в съответствие със ЗРАСРБ и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Биографичните данни на кандидатстващата в конкурса са изложени в представената от нея автобиография. Нурие Муратова завършва специалност История в Югозападния университет „Неофит Рилски“ през 1996 г., а през 2007 г. защитава докторска дисертация на тема: „Архивният фонд на община Горна Джумая (1912-1945) като обект на класическата и компютърната архивистика (теоретико-методически и приложни аспекти)“. Специализира в университети в Полша, Русия, Грузия и в академиите на науките и изследователски институти в Азербайджан, Армения и Северна Македония от 2005 до 2019 г.

Нурие Муратова притежава умения за работа в екип, които проявява при реализирането на общо 13 международни, колективни и индивидуални проекти по програмите GRUNDTVIG, MARIE CURIE, HORIZON 2020,

“Млади учени” към Института за близкото минало, както и към Фонд „Научни изследвания“ при МОН. Владее няколко езика и е достигнала изключително високо равнище на компютърни умения и компетенции. Впечатляващи са концептуално и компютърно съставените от нея документални изложби, архивни бази данни и справочници, които са онлайн базирани и достъпни.

Членува в Международния университетски семинар за балканистични проучвания и специализации, а също и в редакционните колегии на списание „Балканистичен форум“, (индексирано в SCOPUS, Web of Science, ERIK Pius и РИНЦ), в DocWoment, Book Series: Women and Minorities Archives, в Първото електронно списание по история „Известия по история“ и в сп. Archeion, издание на държавните архиви в Грузия.

Като принос в преподавателската дейност на д-р Нурие Муратова се определят въведените от нея за първи път лекционни университетски курсове „Архиви на жени и малцинства“, предназначен за магистри, както и курсовете за бакалаври от специалността „Архивистика и информационна сигурност“ - „Архиви на жени“ и „Архиви на Държавна сигурност“. Под научното ръководство на д-р Муратова са разработени и успешно защитени пет дипломни работи на магистри от програмата „Архиви и музеи. Опазване на културното наследство в информационното общество“.

За конкурса Нурие Муратова представя наред с монографията си и значителен брой научни публикации (4 студии и 15 статии) в български и чуждестранни издания, шест от които в издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация. Те очертават трайния интерес на Нурие Муратова в изследователското поле на историята на жените, на половете, включително и на маргинализирането на жените. В кръга на изследванията са както архивните документи от държавните архиви, така и всички други наследства и извори за историята на жените,

които са извън профила на архивната система, но са значими за общата картина.

Монографията „ЖЕНИ ОТВЪД АРХИВА. Невидимите истории на жените в България“ е модерен, премислен, задълбочен прочит на темата за жените и архивирането на техните житейски и творчески съдби. Още със заглавието Нурие Муратова прави заявка за интригуващ разказ, целящ откриването на неизвестни страни в привидно познати изследователски полета. Без да напуска територията на задълбочено научно изследване, текстът е интересен, четивен, буди и поддържа читателското любопитство до самия край, дава отговори и същевременно поставя нови въпроси за архивите на жени. Темата е актуална, но почти неизследвана в българската историография и е значима за определяне степента на присъствието или отсъствието на жените (включително и на жените от малцинствата) в документалните масиви на архивните институции.

Обект на новаторското (не само спрямо класическата архивистика) изследване са архивите на/за жени, включително и в традиционните исторически архиви. Текстът е многопластов и създава многолика картина на архивите на/за жени, като архивистичният дял в определен смисъл основополагащ и показва познаването в дълбочина на българската и чуждестранна архивна история, теория, методика и практика. В книгата се търси и намира точката на допиране, допълване и обогатяване на двете противоположни в някои отношения страни – архивист и потребител, в резултат на което архивите на/за жени са изследвани и отвън, от позицията на изследователите и отвътре – от „кухнята“ на архивите, като и в двата случая отношението е професионално, а подходът научен.

Вторият равностоен по значимост пласт, е историческият или историята на жените, която Нурие Муратова познава в детайли, дълбочина и обхват. В книгата текстовете по история на жените, включително и

история на феминизма, са вплетени и не самоцелно разказвани, а присъстват като контекст за проследяване формирането на женски архиви, като възможност да се проследи политическото активизиране на жените, философското осмисляне на ролята им, като част от дългия процес на обособяване на архивите на/за жени.

Извороведският пласт, или анализът на документите за история на жените, включително и за жените от малцинствените общности, съпровожда целия разказ и е особено необходим при определяне на архивните политики за осигуряване на различни по вид, степен на оригиналност и информативност документи по историята на жените.

Първата глава „Кой ще потъне в забрава?“ е посветена на теоретичните постановки, включително и архивните теории. В нея се разкрива корелацията между философските теоретични постижения на хуманитаристиката (като теориите за интерсекционалността и постокOLONиализма) и политиките и функционирането на архива в най-общия му вид като пазител на информация за миналото. Приносният характер на тази глава е неоспорим. Въз основа на анализирани и приложени в нея за първи път в българската историография за архивите на жени теоретични постановки се очертават групите жени, върху които се пресичат различни неравенства и маргинализации – ромски жени, мюсюлманки, жени от политическата опозиция.

Прегледът и анализът на изследванията по историята на жените и изследванията на пола показват изоставащата от света българска историография (не само във времето, но и като липса на чувствителност към различното преживяване на историята, към женския ракурс). Още по-видимо е изоставането на архивите (не само държавните) и архивистиката спрямо историографията. За разлика от други държави, в България не се създават архивни сбирки, колекции извън архивната система. За да се

срещнат историците (изследователите) с архивистите се изискват усилия и активност и от двете страни и се налагат промени в концептуалните разбирания за архивите.

Втората глава „Архиви на/за жени“ проследява формирането на сбирки, колекции, архивни структури за съхранението на документи на и за жени. Във фокуса на проучването тук са архиви или техни симетрии – сбирки, центрове, музеи, библиотеки, колекции, които са сформирани по лична инициатива, които не са част от държавни институции, но същевременно са хранилища на извори за историята на жените. На пръв поглед този разказ е кратък, но позволява да се открие зависимостта между женските движения, борбите за равни права, от една страна, и документирането на женската памет, събирането и съхранението на документи, формирането на женски колекции, от друга страна. Показва многообразието на модели за запазване паметта за жените. Формулирани са и някои специфики на женските архиви, каквито са например по-широкият кръг от източници за попълването им или тяхната по-скоро хибридна форма между архив, библиотека и музей и т.н.

Третата глава „Жените в българските държавни архиви“ е посветена на съхранението и достъпа до документи за жени в българската архивна система. Нейното 70-годишно функциониране е добра основа да се проследят политиките към архивните документи и архивите на и за жени. Незначителен превес в историята на българските архиви има периодът на тяхното формиране и развитие, който съвпада с тоталитарния режим (1951-1989 г.). В условията на демократично управление в България държавните архиви функционират вече близо 33 години. Сравнително големият обем от документи от състава на Държавния/Националния архивен фонд, а също и доброто познаване от Нурие Муратова на теоретичните и приложни разработки, методическите правила и указания за дейностите в българските

архиви са в основата на направеното от нея проучване на архивните документи на и за жени в българската архивна система. На анализ са подложени количеството, обемът и съставът документи на приетите в държавните архиви лични и институционални фондове на жени или свързани с дейността на жени. Изследването засяга също така и достъпа до архивните документи, справочния апарат и нелеката, но често невидима дейност на архивистите по неговото съставяне. Част от изводите за търсенето на документи за жени в българските архиви съдържат критично мнение на авторката за съществуващи затруднения при откриването им. Но е важно да се подчертае, че издирването на документите изисква съобразяване със спецификата на класификацията им в архивите и не винаги сложността при намирането им може да се свързва с преднамерени или специални политики към достъпа до документите за жени.

Четвърта глава „Скритите женски истории – архивни случаи“ е основана на конкретни примери за лични фондове на жени и за истории за женски архиви. Три от тях са за жени от земеделското движение, които са били наблюдавани от Държавна сигурност и затова официални документи за тях се намират в съответния архив на ДС. Две от земеделките – Райна Лапардова и Невена Елмазова имат лични фондове и в ЦДА, където самите те са предали архивите си. Третата жена Цветана Цачева няма личен фонд в държавните архиви, но нейната история е възстановена с методите на устната история (и разбира се чрез следите, останали в архивите на ДС). Другите две жени, чиито съдби и по-скоро липсващи документи са представени в тази глава, са университетските преподавателки Мефкюре Моллова и Хайрие Мемова-Сюлейманова, преследвани заради етническата им принадлежност. И последният случай е на писателката, белетристка и пътешественичка Златка Чолакова, чийто фонд е постъпил в държавните архиви след смъртта ѝ през 1986 г.

Общото между тези случаи и техните архиви според Нурие Муратова е, че са „скрити“ или по-малко видими. Чрез представянето им авторката има безспорен принос за разработването на нова тема в историографията; принос към изследване на репресирани жени; принос към изследване на политическите репресии и използване на науката за политически цели; принос към изследване и публикуване на непознати текстове – литература „в чекмедже“; принос в изследване на историята на образованието на жените и образователните политики. Въведените в оборот документи от архиви, недостъпни поради принадлежността им към затворени и неспециализирани институции, сред които е и Държавна сигурност, са принос за привеждане в известност на нови извори.

Книгата на Нурие Муратова „ЖЕНИ ОТВЪД АРХИВА. Невидимите истории на жените в България“ е първото, новаторско, задълбочено изследване на проблемите на архивите на/за жени и е постижение в българската историография, резултат от дългогодишна изследователска и проучвателна дейност на авторката.

Въз основа на казаното по-горе за книгата и за многобройните публикации, високите научни и научноприложни постижения, изследователски опит и активна преподавателска дейност, участие в изследователски проекти, научни форуми на гл.ас.д-р Нурие Муратова, напълно убедено давам положителна оценка и препоръчвам на членовете на уважаемото Научно жури и на Факултетния съвет на Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ да гласуват в подкрепа на избирането на д-р Нурие Муратова на академичната длъжност доцент по направление 2.2. История и археология/ (Документалистика, архивистика, палеография (вкл. историография и източникознание (Архиви на жени)).

22 август 2021 г.

доц.д-р Марияна Пискова

South – West University ‘Neofit Rilski’

Review

of

the presented scientific works for the participation in the competition for assigning the academic position ‘associate professor’ in the scientific direction

2.2. History and Archaeology (Documental studies, archive studies, palaeography including historiography and source studies (Archive of women), declared by SWU ‘Neofit Rilski’ in State Newspaper, 37, at 07.05.2021

In the competition for assigning the academic position ‘associate professor’ in the scientific direction 2.2. History and Archaeology (Documental studies, archive studies, palaeography including historiography and source studies (Archive of women), declared by SWU ‘Neofit Rilski’ in State Newspaper, 37, at 07.05.2021, took part only one candidate – chief assistant Nurie Muratova. The materials for the competition presented by PhD Muratova include all the necessary documents for her research and teaching activities according to the existing academic laws and regulations.

The biographical data of the only applicant for the competition are presented in her autobiography. Nurie Muratova graduated with a degree in History from South - West University "Neofit Rilski" in 1996, in 2007 she defended her doctoral thesis ‘Archive fund of the Municipality of Gorna Dzhumaya (1912-1945) as an object of classical and computer Archive studies’. She specialised in the Universities of Poland, Russia, Georgia, and in the Academies of Science and Research Institutes in Azerbaijan, Armenia and North Macedonia from 2005 till 2019. Nurie Muratova possesses skills for team work proved in the implementation of a total of 13 international, collective and individual projects under the programmes GRUNDTVIG, MARIE CURIE, HORIZON 2020,

‘Young Researches’ of the Institute of Recent Past and the Fund ‘Scientific Researches’ of the Bulgarian Ministry of Education and Science.

She speaks several languages and has achieved extremely high level of computer skills and competence. Remarkable are the documental exhibitions conceptually and computer implemented by her, archive data bases and guides that are online based and accessible.

She is member of the International University Seminar for Balkanistic Researches and Specialisation; member of the editorial board of the journal ‘Balkanistic Forum’ (indexed in SCOPUS, Web of Science, ERIK Pius and RINTS), ‘DocWoment, Book Series: Women and Minorities Archives’, the first on-line journal „History Notifications“ and the journal ‘Archeion’, an edition of the State Archives of Georgia.

As a contribution to the teaching activity of assistant Nurie Muratova could be defined the courses introduced for the first time by her: ‘Archives of Women and Minorities’ for Master’s students: ‘Archives of Women’ and ‘Archives of State Security’ Bachelor's courses in the specialty ‘Archives and Information security’. Under the scientific guidance of Nurie Muratova have been developed and successfully defended five diploma thesis of Master degree students in the program ‘Archives and Museums. Preserving the Cultural Heritage in the Information Society’.

For the competition Nurie Muratova has presented not only her habilitation monography but also a considerable number of scientific publications (5 studies and 15 articles) in Bulgarian and foreign editions, 6 of which in indexed in world scientific data bases. They outline the enduring interest of Nurie Muratova in the research field of history of women, gender studies, including the marginalisation of women. In the centre of her sources are archive documents from the state archives, but also other women’s estates and sources which are outside the profile

of the archive system but are important for better understanding of the researched problems.

The monography 'WOMEN OUTSIDE THE ARCHIVE. The invisible histories of women in Bulgaria' is a modern, deeply reflected interpretation of the theme of women and the archiving of their life and creative fates. Without leaving the territory of the profound scientific research, the text is interesting, readable, maintains reader curiosity from the beginning to the end, answers to many questions and poses new questions concerning women's archives.

The topic is up to date, but almost nonresearched in the Bulgarian historiography and valuable for measuring the degree of presence/absence of women (including minority women) in the documentary sets of archival institutions.

The first chapter 'Who will sink into oblivion' is devoted to the theoretical questions including archive theories. The correlation between the philosophical achievements of Humanities (as the theory of intersectionality and post-colonialism) and the policies and function of archive as preserver of information for the past, is revealed. The contribution of this chapter is undeniable. On the basis of the analysed and applied (for the first time in the Bulgarian historiography) to the women's archives theoretical frames, the groups of researched women are outlined – Roma women, Muslim women, women from the opposition to the communist regime - in which different inequalities and marginalisation are crossing.

The review and the analysis of the researches on women's history and gender studies reveals the lagging of Bulgarian historiography (not only in time but in the lack of sensitivity to the different experiencing of history, to the women's narratives).

Even more visible is the backlog of archives (not only the state ones) and Archive studies in relation to the historiography. Unlike the other states in Bulgaria archive collections outside the archive system are not created. To meet the historians (researchers) with archivists efforts and activity from the both sides are required and the necessity of changes in the conceptual understandings of archives should be realised.

The second chapter ‘Archives of/for women’ follows the formation of collections, estates, archive structures for preserving document of/for women. The research is focused on the archives or their symmetries – collections, centres, museums, libraries - formed by personal initiative which are not part of the state institutions, but at the same time preservers of sources of women’s history. At first glance this narrative is short but it allows to outline the interdependence between women’s movements, the struggle for equal rights, from one side, and the documenting of women’s memory, collecting and preserving of documents, formation of women’s collections, on the other side. The chapter illustrates the variety of models for preserving women’s memory.

The third chapter ‘Women in the Bulgarian state archives’ is concerning the preservation and access to documents of/for women in the Bulgarian archive system. The 70 year functioning of this system is a good basis for following the policies to the archive documents and archives of/for women. Comparatively big volume of documents from the State/national archive fund and the author’s good knowledge of the theoretical and applied developments, methodological rules and instructions for activities in the Bulgarian archives are the basis of her research of archives of/for women in the Bulgarian archive system.

The author has analysed the quantity, volume and type of documents accepted in the state archives concerning the personal and institutional funds of women or related to women's activities. The research also concerns access to archival documents, the reference apparatus and the uneasy but often invisible work of archivists in its compilation. Part of the conclusions about searching of women's documents in the Bulgarian archives are related to the critical opinion of the author about existing difficulties for their finding. But it is important to underline that the searching of documents requires consideration of the specificities of their classification in the archives and not always the complexity of finding them may be associated with deliberate and special policies to the access of women's documents.

The fourth chapter 'Hidden women's stories – archive cases' is based on specific examples about personal funds of women and stories about women's archives. Three of cases are for women from the agricultural movement who have been monitored by State Security and therefore official documents for them are located in the relevant archive of the State Security. Two of the members of the Agricultural Union – Rayna Lapardova and Nevena Elmazova – have personal archives in the Central State Archive, where they themselves have handed over their archives. The third woman Tsvetana Tsacheva does not have personal fund in the state archive but her story is reconstructed by methods of oral history (end of course, by the traces left in the archives of State Security).

The other two women, whose fates and rather missing documents are presented in this chapter, are university lecturers Mefcyure Mollova and Hayrie Memova – Syuleymanova, which were persecuted for their ethnicity.

And the last case is of the writer, novelist and travel writer Zlatka Cholakova, whose fund was entered into the state archives after her death in 1986.

The common between these cases and archives according to Nurie Muratova is that they are 'hidden' or less visible. Presenting them is an unquestionable

contribution to the exploration of new theme in the historiography: contribution to the research of repressed women: contribution to the research of political repressions and the use of science for political purposes; contribution to publishing and researching unknown texts – so called literature "in a drawer": contribution to the research of history of women's education and educational policies. Documents entered into circulation from archives inaccessible due to their belonging to closed and non-specialized institutions including State Security, are contributing to the bringing to prominence of new sources.

Based on what is said above about the book and the numerous publications, high scientific and scientific-applied achievements, research experience and active teaching activities, participation in research projects, scientific forums of Nurie Muratova I fully confidently give a positive assessment and recommend to the members of the esteemed Scientific Jury and the Faculty Council of Law and History Faculty of SWU 'Neofit Rilski' to vote in favour of the election of Dr. Nurie Muratova to the academic position 'associate professor' in the scientific direction 2.2. History and Archaeology (Documental studies, archive studies, palaeography including historiography and source studies (Archive of women).

22 August 2021

assoc. professor Mariyana Piskova